

стримує вплив на людину, але так як є той, хто нагородить людину після смерті за це, то вона готова відмовитися від своїх потягів [2].

П'яту групу складають люди, які вірять «про всяк випадок». В останній час росте кількість людей, які час від часу виконують основні релігійні предписання як по традиції, яка прийшла від старших поколінь або референтної групи.

Шосту групу складають люди, які маскуються під віруючих для досягнення нерелігійних цілей, наприклад набути певний соціальний статус [1].

К. Юнг висунув гіпотезу, що джерело релігійних переживань та ідей знаходяться в психіці людини. Тобто, що релігія це фактично функціональне утворення психіки [4].

К. Хорні вважала, що людина звертається до релігії, коли батьки не змогли забезпечити відчуття психологічної захищеності, коли дитина не впевнена в тому, що вона є бажаною і потрібною, в результаті чого людина не вірить в себе, недооцінює власні можливості та має страхи перед соціумом. Подолання таких негативних переживань якраз і може забезпечити релігія [5].

Отже, до основних причин звернення можна віднести потребу в інструменті трактування навколишньої дійсності, бажання мати надію, що страждання при житті будуть винагороджені після смерті, бажання відчувати приналежність до групи, застосовувати релігію для підтримання моральних норм, мотиви пов'язані зі традиціями, а також для досягнення певних нерелігійних цілей.

Список використаної літератури:

1. Ольшанский Д. В. психология масс. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 368 с. – «Мастера психологи».
2. Фрейд З. Будущее одной иллюзии. – Х.: Фолио, 2013. – 157 с.
3. Сучкова А. В. Психологическая функция религии – обеспечение безопасности для верующей молодежи // Современные проблемы науки и образования. – 2008. – №3. – С. 84–89.
4. Юнг, К. Г. Символы трансформации : Анализ введения к одному случаю шизофрении / Пер. и сост. В. Зеленский. - М. : Pentagraphic, 2000. - 496 с.
5. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. – М. : Прогресс-Универс, 1993. – 480 с.

Науковий керівник: доцент Л. В. Драгола

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАХИСТИ У ДІТЕЙ РІЗНОГО ВІКУ

Л. Р. Яструб

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В дитячій психології та психотерапії на сьогодні одним з найбільш обговорюваних питань є психологічні захисти у дітей різного віку. До теперішнього часу в науковій літературі відсутні джерела, що містять систематизовані відомості по проблемі психологічного захисту безпосередньо у дітей. Специфіка психологічних захистів зазвичай розглядається в контексті психологічних чинників, що цікавлять вчених (причому, найчастіше, в ситуаціях з акцентом на аномальний розвиток особистості).

Складність емпіричного вивчення виділеного феномена обумовлена його особливою специфікою. Захисні процеси суто індивідуальні, різноманітні і погано піддаються рефлексії. Крім того, спостереження за результатами функціонування психологічного захисту ускладнюються тим, що реальні стимули і реакції можуть бути відокремлені один від одного в часі і просторі. Захисний механізм формується спочатку для оволодіння конкретними інстинктивними спонуканнями і пов'язаний, таким чином, з певною фазою індивідуального розвитку. Фактором їх формування

виступають виникають в онтогенезі різноманітні типи тривоги, типові для дітей. Сюди відносяться реакції занепокоєння на фізичний дискомфорт, страх розлуки і самотійності (самотності, темряви, замкнутих просторів), страх смерті (нападу, захворювання, смерті батьків, казкових персонажів, стихії і т. п.), страх підпорядкування (бути покараним, бути присоромленим, втратити розташування), страх зміни [1]. На кожному віковому етапі - свої страхи, і кожен з них може бути як корисним для подальшого розвитку дитини, так і шкідливим.

У маленьких дітей, до того як сформується повноцінна система психологічного захисту, реакція на неприємні переживання - автоматична, а саме - фізіологічний відхід від подразника. У деяких дітей психологічний захист частіше виявляється в період неспання, а в інших – здебільшого під час сну [2].

З'ясовано, що під дією механізмів психологічного захисту стан емоційного благополуччя дитини на тривалий час забезпечується за рахунок викривлення сприйняття дійсності, ціною самоомани. В подальшому психологічний захист призводить до виникнення особистісних новоутворень, що спотворюють нормальний перебіг процесу соціалізації [1].

Функціонування механізмів психологічного захисту залежить як від суб'єктивного сприйняття дитиною ситуації насильства, так і від її віку та різновиду кривди [4]. Для дітей дошкільного віку притаманний такий механізм захисту як заміщення. Дітям молодшого шкільного віку властиві механізми витіснення, заміщення, ідентифікації та проєкції. Для підліткового віку характерні механізми захисту, властиві для дошкільного та молодшого шкільного віку дітей, а також раціоналізація, регресія, сублімація тощо [2].

По мірі дорослішання в дитини поступово виявляються окремі епізоди витіснення. Наприклад, дитина, яка провинилася і для якої спогад про певну подію є неприємним, однак через нетактовні питання дорослих змушена згадувати про неї, замінює реальні факти вигаданими, що описують подію так, як вона повинна була б розвиватися згідно з бажанням дитини. З тієї самої причини діти з фізичними особливостями, наприклад, огрядні, виконуючи тест «Малюнок людини», зазвичай не малюють фігуру, а тільки голову, особливо обличчя, або зображують фігуру в умовній манері. Таким чином реалізується витіснення непривабливих особливостей свого тіла, що дає змогу знизити інтенсивність психотравми [5]. Що більше приховує дитина незадоволення своїм оточенням, сім'єю, то більше проєктує її на зовнішній світ, набуваючи переконання про те, щосвіт ворожий і страшний. Коли ні в сім'ї, ні в школі компенсації нема, – виникає бунт! Тоді й надходять безперервні скарги на зухвалу, грубу, різку поведінку дитини в школі та вдома. Лінощі, так само як слабкість чи хвороба, стають вибаченням для невдач і відсутності наполегливості та ініціативи у розв'язанні життєвих завдань. Бути ледачим не так соромно, як бути тугодумом. Брехливість є компенсацією, яка дає змогу пом'якшити відчуття меншовартості. Зумовлено це тим, що багато разів для дитини правда виявлялася небезпечнішою за брехню, і вона віддала перевагу останній [3].

Наявність захисних механізмів сама по собі не є патологічною ознакою. Якщо захист встигає спрацювати, хвороблива симптоматика не розвивається. Однак він зберігає нереалізований енергетичний потенціал, відбувається накопичення енергії, яка потребує свого зв'язку якщо не з об'єктом потягу, то, принаймні, з об'єктом, що його заміщає. Незв'язана енергія, що накопичується, спричинює прояв клінічних синдромів (ж до соматичні дисфункції при істеричному неврозі) [3].

За відсутності своєчасної психологічної корекції, наслідки насильства, пережитого в дитинстві, можуть зберігатися роками та бути однією з причин злочинності та відтворення циклу насильства в суспільстві. Ми вважаємо, що знання механізмів психологічного захисту у дітей, які зазнали насильства, сприятиме ефективному проведенню психодіагностики та чіткому визначенню стратегій соціально-психологічної допомоги [4].

Узагальнюючи, можна сказати, що дія механізмів психологічних захистів спрямована на збереження внутрішньої рівноваги шляхом витіснення зі свідомості всього того, що серйозно загрожує системі цінностей людини. Однак вилучення зі свідомості такої інформації заважає самовдосконаленню особистості [5]. Незважаючи на тимчасове емоційне благополуччя, що виникає завдяки «вмиканню» психологічного захисту, головне призначення захисних механізмів – призупинити або переструктурувати актуальне психічне напруження. Роботу, спрямовану на дійсне розв'язання суперечностей, вони не виконують. Як наслідок, відбуваються постійне нагромадження конфліктності та поступове просування до викривлення характеру, що надалі призводить до соціальної дезадаптації або до клінічних порушень.

Список використаної літератури:

1. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отроцтво/ В. С. Мухіна. – 2-е вид., - М.:«Академія»: 1997– 608с.
2. Нікольська Н.М. Психологічний захист у дітей./ Н.М. Нікольська Р. М. Грановська. – З-ПБ.: Мова: 2001– 334 с.
3. Фрейд А. Психологія «Я» і захисні механізми/ А. Фрейд.,– М., Педагогіка –Прес., 1993– 70с.
4. Чумакова О.В. Психологічний захист особистості в системі дитячо-батьківської взаємодії/ О.В. Чумакова., – С-Пб ГУ: 1999– 205с.
5. Шмідбауер В. Витіснення й інші захисні механізми. Енциклопедія глибинної психології/ В. Шмідбауер., – Менеджмент: 1998– 387с.

Науковий керівник: доцент О. Г. Стасько